

Михайлова Ю. О.,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

IMPLEMENTATION OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING SAFETY OF THE PARTICIPANTS OF CRIMINAL PROCEEDINGS ON HUMAN TRAFFICKING IN UKRAINE

У статті проаналізовано міжнародний досвід забезпечення безпеки учасників кримінального провадження щодо торгівлі людьми. Зроблено висновок про доцільність впровадження такого досвіду в Україні. Визначено основні заходи, які мають сприяти створенню надійної, стійкої та регульованої системи безпеки учасників кримінального провадження щодо торгівлі людьми в Україні.

Ключові слова: безпека, міжнародний досвід, торгівля людьми, програма захисту.

В статье проанализирован международный опыт обеспечения безопасности участников уголовного производства по делам о торговле людьми. Сделан вывод о целесообразности внедрения такого опыта в Украине. Определены основные мероприятия, которые должны способствовать созданию надежной, устойчивой и регулируемой системы безопасности участников уголовного производства по делам о торговле людьми в Украине.

Ключевые слова: безопасность, международный опыт, торговля людьми, программа защиты.

The article analyzes international experience in ensuring safety of the participants of criminal proceedings on human trafficking. It concludes that it is reasonable to implement this experience in Ukraine. Main measures that would benefit establishment of the reliable, sustainable and regulated system of the protection of the participants of criminal proceedings on human trafficking in Ukraine were identified.

Key words: safety, international experience, human trafficking, protection program.

Сьогодні торгівля людьми є однією з найжорстокіших форм порушення основних прав і свобод людини. Це суспільно небезпечне явище не визнає державних кордонів, не робить різниці між розвиненими державами та державами, що розвиваються. На жаль, Україна не стала винятком. Наприклад, за оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 230 000 українців за роки незалежності України стали жертвами торгівлі людьми. Тому недарма 2017 рік в Україні було оголошено роком боротьби з торгівлею людьми [1].

Викликає занепокоєння той факт, що значна частина злочинів залишається не розкритими, а постраждалі часто живуть серед нас, залишаючись непоміченими та навіть не сподіваючись на допомогу. Однією з суттєвих причин латентності такого злочину, як «торгівля людьми», є те, що інформація про вчинені злочини не надходить до правоохоронних органів, оскільки громадяни, побоюючись розправи з боку злочинців, не вірять у спроможність їх захисту від протиправних посягань. Незахищеність від протиправного впливу потерпілих, а також інших осіб, які могли б сприяти правосуддю, фактично спонукає їх ухилятися від виконання свого громадського обов'язку. Ба більше: потерпілі й свідки, крім небажання з'являтися до суду, змушені відмовлятися від первинних показань або суттєво їх змінювати.

Окремі аспекти забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, розглядали такі

вітчизняні та зарубіжні вчені: А.Н. Ахпанов, В.І. Бояров, Л.В. Брусніцин, В.А. Булатов, В.К. Весельський, В.В. Войніков, В.І. Галаган, В.В. Гевко, О.В. Гогусь, О.О. Гриньків, Ю.В. Гуцуляк, О.Ю. Єпіхін, Є.В. Жаріков, О.О. Зайцев, В.С. Зеленецький, Н.С. Карпов, Є.С. Кондратьєв, В.С. Кузьмічов, Є.Д. Лук'янчиков, А.О. Ляш, В.Т. Маляренко, Н.В. Пелипенко, М.А. Погорецький, К.О. Ромодановський, С.М. Стахівський, А.А. Тимошенко, В.М. Тертишник, О.В. Усенко, С.П. Щерба, А.А. Юнусов, С.О. Янін та інші. Проте сьогодні бракує робіт, у яких на основі вивчення та аналізу передового міжнародного досвіду були б запропоновані конкретні дієві шляхи створення надійної системи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження у сфері торгівлі людьми в Україні. З огляду на ці обставини вкрай актуальною є проблема вивчення міжнародного законодавства з питань протидії торгівлі людьми, а також участь у міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми. Унаслідок такого співробітництва держави отримують можливість обмінюватися позитивним досвідом, інформацією про нові методи навчання поліції, отримувати допомогу з боку інших країн і міжнародних організацій, а також взаємно збагачуватися сучасними методиками і тактиками протидії та боротьби з торгівлею людьми, підготовки фахівців тощо. Саме ця проблема зумовила мету статті – на основі проведеного аналізу передового міжнародного досвіду забезпечення безпеки учасників кримінального провадження

визначити шляхи створення надійної, стійкої та регульованої системи безпеки учасників кримінального провадження щодо торгівлі людьми в Україні.

Зарубіжними і вітчизняними науковцями та практиками вже давно визнано той факт, що погроза та насильство щодо осіб, які сприяють здійсненню правосуддя, є найбільш поширеними засобами підризу системи кримінальної юстиції, а захист зазначених осіб віднесений до глобальних проблем у сфері боротьби зі злочинністю [2, с. 28]. Протиправний вплив на потерпілих і свідків здійснюється переважно вже під час досудового слідства, дещо рідше розпочинається під час судового розгляду. Трапляються випадки, коли такий вплив мав місце ще до відкриття кримінального провадження, але був таким інтенсивним, що й під час досудового слідства та судового розгляду потерпілий або свідок вважав реальною загрозою життю, здоров'ю, житлу або майну і відчував небезпеку. Як наслідок, потерпілий або свідок:

- відмовлявся давати обвинувальні показання;
- змінював дані раніше показання або пояснення під час досудового слідства чи під час судового розгляду;
- ухилявся від участі у слідчих (розшукових) діях або судовому розгляді;
- погоджувався давати обвинувальні показання тільки у разі застосування до нього заходів безпеки.

Потерпілі або свідки відмовляються давати обвинувальні показання, через погрози або побоювання протиправного впливу з боку обвинувачених, що дає можливість останнім уникнути кримінальної відповідальності. Однак, незважаючи на високу ймовірність виникнення такої ситуації, її можливо уникнути шляхом переконання, застосування відповідних заходів безпеки.

Застосування заходів безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, – це, перш за все, забезпечення можливості свідку чи потерпілому вільно надавати в суді правдиві свідчення про обставини злочину. Ба більше: несвоєчасне застосування заходів безпеки може призвести не лише до відмови потерпілих давати свідчення у суді та від цивільного позову, але й до вчинення інших злочинів, «спровокованих» кримінальним провадженням проти торговців людьми [3, с. 115].

Проаналізуємо, які ж саме кроки у напрямі забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві щодо торгівлі людьми, запроваджуються у зарубіжних країнах, які з них є найбільш ефективними і можуть бути запроваджені в Україні з метою запобігання та усунення різного роду негативних факторів перелічених нами вище.

Наприклад, у США, Німеччині, Італії, Бельгії, Канаді, Австрії, Франції, Великобританії наявний багаторічний досвід у сфері забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Вважається, що найбільший і унікальний довід накопичено у США, де функціонує ефективна й надійна система підтримки жертв злочинів і громадян, які добровільно співпрацюють із правоохоронними органами та ризикують зазнати посягань злочинців [4, с. 22–23].

Ще у 1968 році відповідно до Комплексного закону «Про контроль над злочинністю» правоохоронні органи США, оберігаючи життя свідка, отримали можливість використати відеозапис його показань. При цьому суду, якщо це здійснювалося у «державних інтересах», було надано право приймати такі показання як докази [5, с. 249]. Вже у 1970 році Конгрес США прийняв Закон «Про контроль за організованою злочинністю», який згідно з Титулом V наділяв Генерального прокурора США правом виділяти кошти на забезпечення захисту свідків, яким загрожує небезпека [6, с. 174]. Але відповідно до цього Закону надання захисту було передбачено лише свідкам у справах, пов'язаних з організованою злочинністю, тоді як у справах загальнокримінальної спрямованості свідки та інші учасники процесу не були захищені.

Згадам на виконання вищезазначеного Закону в США було прийнято низку правових актів, що сприяли розвитку інституту забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а саме: Програму щодо захисту свідків (1982), Закон «Про захист жертв і свідків злочинів» (1982), яким розширено перелік підзахисних суб'єктів, закони «Про реформу системи забезпечення безпеки свідків» (1984), «Про контроль за злочинністю» (1984), «Про права потерпілих і реституції» (1990).

Окрім того, починаючи з 1971 року, в США діє спеціальна Федеральна програма захисту свідків, які виступають у судах із показаннями проти небезпечних злочинців. Зазначена програма надає правоохоронним органам широкі повноваження зі створення свідковій особливих умов для забезпечення його безпеки. Спочатку вказана програма поширювалася лише на свідків чи на справи стосовно організованої злочинності.

У 1982 році був прийнятий «Закон про захист жертв і свідків злочину» (Victim and Witness Protection Act) [7]. Основна мета прийняття цього Закону – надання громадянам відносно безпечних і більш прийнятних форм участі у кримінальному процесі, підвищення їхньої захищеності та значимості у судочинстві. Законом також передбачено кримінальну відповідальність за здійснення таємного впливу на жертву чи свідка злочину, удосконалено механізм відшкодування завданих збитків особам, які постраждали від злочину. Наприклад, відповідно до § 1512 цього Закону за залякування або замах на залякування передбачено накладення штрафу у розмірі 250 000 доларів США або позбавлення волі на строк до 10 років чи застосування обох видів покарання одночасно.

Надалі цей Закон було доопрацьовано і у 1984 році прийнято Закон «Про реформу системи забезпечення безпеки свідків» (Witness Security Reform Act), який було інкорпоровано у Звід законів США (18 US Code §§ 3521–3528) [8], і Закон «Про контроль за злочинністю», яким було скасовано Титул V закону 1970 року та істотно розширено коло осіб, щодо яких мають застосовуватися заходи безпеки.

Зазначимо, що у США відповідно до законодавства штатів передбачено захист «спеціальних кате-

горій» жертв злочинів. Генеральний прокурор має право переселити на нове місце проживання свідка і забезпечити застосування щодо нього інших заходів безпеки, якщо йдеться про давання ним показань на користь Федерального Уряду або Уряду штату під час офіційного судового розгляду стосовно організованої злочинності або іншого тяжкого злочину за умови, якщо Генеральний прокурор установить ймовірність вчинення проти свідка злочину чи іншого правопорушення із застосуванням фізичної сили. За рішенням Генерального прокурора такому свідку можуть видати нові документи; виплатити кошти на життєво необхідні витрати, зокрема пов'язані зі зміною місця проживання; надати допомогу у працевлаштуванні; застосувати також інші заходи фізичного та соціального захисту, зокрема заборону розголошення інформації про особу [9, с. 103].

Генеральний прокурор також має право приймати рішення про переселення на нове місце проживання і здійснення інших заходів безпеки щодо членів сім'ї та близьких свідка, показання якого мають суттєве значення для здійснення правосуддя. Допуск до Програми ретельно контрольований. У кожному окремому випадку рішення про участь громадянина у Програмі приймає Міністр юстиції США.

Варто зазначити, що, окрім дієвих та ефективних практичних і правових заходів забезпечення безпеки свідків, які застосовують у США, не менш важливу роль відіграє створення ефективного механізму фінансування цих заходів, на що додатково буде звернено увагу нижче, та посилення кримінальної відповідальності за посягання на життя, здоров'я чи майно учасників кримінального процесу. Усі витрати, які передбачені на основні життєві потреби свідка, надання йому матеріальної допомоги здійснюється за кошт держави і забезпечено відповідним державним фінансуванням.

З огляду на вищезазначене можна констатувати, що США реально гарантує ефективне забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

На нашу думку, набутий досвід і відпрацьований механізм застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в США є позитивним прикладом для України. Доцільно звернути увагу на те, що у США ця система не є винятковою прерогативою лише одного державного органу, а є багаторівневою. Участь у забезпеченні безпеки свідків беруть як федеральні органи влади, так і органи влади штатів, окремих муніципальних служб (Служба маршалів – безпосередньо здійснює заходи, спрямовані на забезпечення безпеки свідків; приміщення для переселення учасників кримінального процесу надає влада штатів; органи влади графств та окремих міст вирішують питання щодо працевлаштування свідків). Отже, закріплення в законодавстві США норм щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства уможливило вживання правоохоронними органами відповідних заходів для того, щоб свідки не змінювали свої показання, а їхні рідні чи близькі не боялись за своє життя.

Нормативну базу заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства у Німеччині сформовано значно пізніше, ніж у США. Упродовж тривалого часу в ФРН заходи захисту здійснювали спеціальні підрозділи поліції, діяльність яких регулювалася відомчими нормативними актами МВС та Міністерства юстиції, які нерідко вступали в протиріччя з чинним законодавством [10, с. 176].

У 1998 році у Німеччині прийнято Закон «Про регулювання питань забезпечення безпеки свідків, яким загрожує небезпека», згідно з яким до осіб, які підлягають захисту, належать свідки (потенційні свідки), які дають або можуть дати істотні показання з метою розкриття особливо тяжких злочинів, зокрема насильницьких злочинів терористичного характеру та інших, вчинених організованими групами, а також їхні родичі та близькі, якщо їхньому життю, здоров'ю чи добробуту загрожує небезпека. Відповідно до цього Закону реалізується Програма із захисту свідків, яка передбачає щодо даних про особу, яка підлягає захисту, а також можливість її переміщення на нове місце проживання.

Цим Законом також передбачено такі заходи забезпечення безпеки свідків:

- використання відеозапису показань свідків, особливо дітей, потерпілих від насильницьких злочинів;
- забезпечення конфіденційності персональних даних свідків на всіх стадіях кримінального судочинства;
- надання юридичної допомоги потерпілим і свідкам.

Окрім того, цього ж року спеціальною групою кримінальної поліції було розроблено концепцію захисту свідків, яка містить опис заходів забезпечення їхньої безпеки [11, с. 12–13].

Отже, вищезазначені нормативно-правові акти забезпечили створення спеціальних органів охорони свідків (координаційні пункти охорони свідків), перебачивши їхні цілі, завдання та функції. Такі підрозділи були створені при кримінальній поліції земель і Федеральному управлінні кримінальної поліції. Вони самостійно визначали засоби охорони свідків і координували діяльність відповідних підрозділів поліції в зазначеній сфері. Ця практика охорони свідків давала можливість виключити зайві контакти осіб, яких узято під захист, із різними структурними підрозділами правоохоронних органів, відповідно, забезпечуючи їм надійну безпеку, а також можливість безперешкодної співпраці й сприяння в розкритті злочинів.

З 1 січня 2002 року у Німеччині діє Закон «Про узгодження захисту вразливих свідків» (Zeugenschutz-Harmonisierungsgesetz (далі – ZSHG)) [12], що розкриває безпосередній механізм забезпечення безпеки свідків. Відповідно до пункту 1 § 1 ZSHG («Сфера застосування») цього Закону право на забезпечення безпеки має особа, без показань якої встановлення фактичних обставин у кримінальному процесі або з'ясування місцезнаходження обвинуваченого є суттєво утрудненими або немож-

ливими за умови отримання згоди особи та у разі загрози її життю, здоров'ю, свободі чи особистому майну. Забезпечення захисту особи згідно з цим Законом покладено на підрозділи поліції або відповідно до федеральних права (на підставі законів земель) на відповідні установи захисту свідків (пункт 1 § 2 ZSHG). Усі документи, пов'язані із захистом свідка, повинні зберігатися у таємниці та не можуть бути частиною кримінальної справи (пункт 3 § 2 ZSHG). Той, хто займається забезпеченням захисту свідка, не має права розголошувати відомості щодо застосовуваних заходів (§ 3 ZSHG). Окрім того, вищезазначеним законом визначено: основні права та обов'язки підрозділів, які здійснюють захист, зокрема можливість заблокування або зміни персональних даних про особу, які зберігаються в державних установах, за їхньою ініціативою (§ 4–5 ZSHG); підстави скасування заходів захисту свідків (§ 6 ZSHG); особливості захисту свідків під час судового розгляду (§ 10 ZSHG); забезпечення захисту свідків у місцях позбавлення волі (§ 11 ZSHG).

Значимо, що у Німеччині щорічно заходи безпеки застосовують у 400–500 справах (близько 1 000 осіб підлягають захисту) [13].

Позитивний досвід щодо захисту учасників кримінального судочинства має також Італія. Ще у 1930 році у Кримінальному кодексі Італії було передбачено надання злочинцю часткового або повного імунітету від покарання у разі його співпраці з правоохоронними органами.

Повний обсяг законодавчих актів у сфері співробітництва із судовими органами Італії почав діяти лише з 1991 року. Більшість громадян, щодо яких застосовують заходи безпеки, – це особи, які перебувають під слідством за скоєні злочини або у місцях позбавлення волі.

У 1991 році в Італії прийнято Закон «Про захист свідків» (Декрет-Закон термінових змін у Кримінально-процесуальний кодекс і заходи щодо боротьби з мафіозною злочинністю) від 8 червня 1992 року № 306). В організаційному плані цей Закон передбачив створення в Міністерстві юстиції посади прокурора з боротьби з мафіозною злочинністю, який призначається на посаду строком на 4 роки, а також передбачив посаду заступника прокурора. Що ж стосується безпосередньо питань захисту та забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, то саме в підпорядкуванні прокурора перебували управління, працівники яких були наділені широкими повноваженнями щодо захисту свідків. За вказівкою прокурора в обов'язок органу судової поліції могло бути поставлено завдання щодо забезпечення особистої безпеки особи, узятій під захист. Також цим нормативно-правовим актом було встановлено, що присутність безпосередньо в залі судового розгляду осіб, які погодилися співпрацювати із правосуддям є не обов'язковою. Вони мали можливість давати свідчення «на відстані» за допомогою технічних засобів.

Окрім того, з 1996 року в Італії діє система, яка дає змогу під час судових слухань отримати зображення одного з більш як 1200 свідків, щодо яких

застосовують заходи забезпечення безпеки. Усім присутнім, за винятком судді, свідка видно тільки зі спини. А також з окремого приміщення суду передбачено додаткову лінію для приватного спілкування свідка зі своїм адвокатом. Також визначався певний, більш суворий порядок роботи з документами, що належать особам, які співпрацюють із правосуддям.

Згадам, у 2001 році, з метою створення в рамках програми захисту свідків окремої структури для правосуддя колабораціоністів до нього було внесено зміни. Законодавчо встановлено спеціальні, пом'якшуючі провини обставини стосовно осіб – учасників злочинних організацій, які співпрацюють зі слідством. Одночасно обтяжуючою провину обставиною було визнано участь особи в діяльності злочинної організації або її сприяння такій організації.

Рішення про допуск до програми захисту приймає Центральна національна комісія (далі – ЦНК). Зміни в ідентифікації особи мають бути затверджені Центральною службою охорони, яка відповідає за забезпечення виконання заходів захисту свідків [11, с. 13–14].

З метою включення особи до спеціальної програми захисту першочергово необхідно одержати дозвіл прокурора, який веде розслідування, та ЦНК, визначає ступінь небезпеки, що загрожує особі, яка співпрацює із правосуддям, підстави для надання їй захисту, оцінює значимість її важливість її показань на підставі відомостей, наданих поліцією і прокуратурою. Залежно від конкретних небезпечних обставин, у яких опиняється особа, згідно із законодавством Італії до неї застосовують різноманітні види заходів забезпечення безпеки та надання допомоги. Зазвичай такими заходами є цілодобове спостереження за помешканнями осіб, які співпрацюють із правосуддям, що здійснюється поліцією. Таких захід вважається найвищою і найбільш виразною формою забезпечення безпеки.

Спеціальна програма захисту передбачає застосування таких заходів безпеки свідків та інших осіб: розміщення особи в безпечному місці; забезпечення збройного супроводу під час її пересування; надання щомісячної матеріальної допомоги, розмір якої залежить від кількості членів сім'ї та відповідає або середньому прожитковому мінімуму, або попередньому (до включення у програму) рівню життя та державної медичної допомоги; за потреби – виготовлення нових документів для членів сім'ї свідка.

Керівництво спеціальною програмою захисту свідків здійснює ДГБ МВС Італії через спеціальне Центральне управління захисту та через Канцелярію державного обвинувача у справах, порушених щодо мафії (Prokuratore Nazionale Antimafia) [14].

Варто звернути увагу на те, що у США, Німеччині та Італії заходи забезпечення безпеки застосовують не тільки щодо осіб, які сприяють кримінальному судочинству, але й щодо їхніх близьких. З цією метою останнім часом також активно застосовують можливості відеоконференцз'язку.

Велике значення для функціонування відповідних програм має належне фінансування заходів забезпе-

чення безпеки, що суттєво впливає на ефективність їх застосування. Витрати, пов'язані з реалізацією програм захисту учасників кримінального процесу, варіюються у різних країнах і залежать від рівня життя, чисельності населення, рівня злочинності та інших чинників. Суми, які виділяють держави на функціонування таких програм, становлять відносно невеликий відсоток загального бюджету поліції.

У державах, де запроваджено програми захисту, вищезазначені витрати складаються з такого: одноразових витрат на створення програми, зокрема на інфраструктуру (приміщення, обладнання, транспорт тощо); витрат на оплату праці співробітників, на від'їждження та переміщення свідків; витрат, пов'язаних із підготовкою та виготовленням рекомендацій для свідків; витрат на психологічну допомогу свідкам.

Обсяг коштів, виділених на програму захисту, має бути достатнім для ефективного функціонування системи захисту та пропорційно змінюватися залежно від криміногенної обстановки в державі (наприклад, ліквідація організованих злочинних угруповань) або зростання ефективності правосуддя. З міркувань безпеки відомості про бюджетні асигнування, оперативні витрати та отримані вигоди під час опублікування не конкретизують. Бюджетні процедури та фінансові витрати держави на захист свідків у різних країнах світу відрізняються.

Уряд США щорічно виділяє на програму захисту близько 60–100 мільйонів доларів, а на кожну особу, щодо якої застосовують заходи забезпечення безпеки, – 40 тисяч доларів [15, с. 1]. МВС Німеччини щорічно витрачає на програми захисту свідків понад 50 мільйонів євро, а за необхідності має можливість виділити вдвічі більше [13]. В Італії щорічно на програму захисту свідків витрачають до 60 мільйонів євро. За останні 10 років в Італії не було зареєстровано жодного факту загибелі особи, щодо якої були застосовані заходи забезпечення безпеки [16].

Підсумовуючи, зазначимо, що досвід зарубіжних держав свідчить про те, що застосування заходів забезпечення безпеки веде до позитивних результатів і зміцнює довіру учасників оперативного розроблення до правосуддя, заохочує їх давати показання під час кримінального судочинства. Отож, враховуючи досвід зарубіжних держав у сфері впровадження

програм захисту свідків та інших учасників кримінального процесу, вважаємо суттєвою прогалиною вітчизняного законодавчого регулювання відсутність програм захисту свідків у практиці забезпечення безпеки учасників кримінального процесу, оскільки наявність таких програм стала б дієвим засобом підвищення ефективності протидії злочинності, дала б правоохоронним органам розширені повноваження зі створення спеціальних умов для забезпечення безпеки осіб, які є учасниками кримінального процесу. З метою створення надійної, стійкої та регульованої системи безпеки учасників кримінального провадження щодо торгівлі людьми в Україні необхідні:

1. Своєчасне розроблення та впровадження державних довгострокових Програм захисту учасників кримінального провадження.

2. Удосконалення дієвості застосування в Україні таких заходів забезпечення безпеки, як блокування передачі даних, які зберігаються в інформаційній базі, та стосуються таких осіб; тимчасове надання документів, які посвідчують особу, на основі змінених анкетних даних; ефективне забезпечення зберігання анкетних даних особи, яка підлягає захисту від можливого простежування з боку злочинців; створення підрозділів із захисту учасників кримінального провадження на місцевому рівні; забезпечення особам, узятим під захист, можливості реалізації своїх особистих прав; організація можливих контактів тільки через підрозділ із захисту свідків; захист свідка в процесі судового розгляду; захист свідка, який перебуває в місцях позбавлення чи обмеження волі; криміналізація несанкціонованого розголошення заходів захисту свідка.

3. Розширення дії законодавства в такий спосіб, щоб воно охоплювало здійснення захисту вразливих учасників кримінального процесу не лише від фізичного, але й від емоційного та психічного впливу.

4. Активізація роботи та налагодження ефективної взаємодії між громадськими організаціями, які працюють на добровільних засадах, та правоохоронними органами з питань забезпечення безпеки учасників кримінального провадження щодо торгівлі людьми.

5. Організація ефективної системи забезпечення безпеки на основі відповідного організаційного, фінансового та профілактичного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Палажій Г. В Україні почастишали випадки торгівлі людьми та рабства. Як не стати жертвою? URL: https://zik.ua/news/2017/03/28/v_ukraini_pochastishaly_vypadky_torgivli_lyudmy_ta_rabstva_yak_ne_staty_1069197 (дата звернення: 20.12.2018).
2. Обеспечение безопасности свидетелей при угрозе преследования преступниками. *Борьба с преступностью за рубежом (по материалам зарубежной печати)*. 2002. № 2. С. 27–35.
3. Навчальний посібник для суддів з питань судового провадження у кримінальних справах щодо торгівлі людьми з метою експлуатації праці / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. Київ: «Фенікс», 2014. 160 с.
4. Гриньків О.О., Ляш А.О. Заходи забезпечення безпеки у кримінальному судочинстві: монографія. Тернопіль: «Астон», 2012. 260 с.
5. Крамаренко Ю.М. Шляхи вдосконалення процесуального забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. *Вісник Запорізького юридичного інституту. Запоріжжя*, 2004. № 2. С. 245–252.
6. Фитцджеральд Д. Программа обеспечения безопасности свидетелей. *Правоохранительная деятельность в США*. М., 1998. С. 174–177.
7. Victim and Witness Protection Act of 1982. – Public Law. 97-291-Oct. 12/1982 (Закон «Про захист жертв і свідків злочинів» від 1982 р.).
8. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-II/chapter-224>.

9. Сильнов М.А. Защита свидетелей как проблема общественной безопасности. *Право и безопасность*. 2002. № 4. С. 103–108.
10. Зайцев О.А. Государственная защита участников уголовного процесса. М.: «Экзамен», 2002. 512 с.
11. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime United Nations Office on Drugs and Crime Vienna UNITED NATIONS New York, 2008.
12. Zeugenschutz – Harmonisierungsgesetz. URL: <https://www.polizei.bayern.de> (дата звернення: 20.12.2018).
13. Золовкин С. Как защищают свидетелей в Германии. *Столичные новости*. 2007. № 43 (480).
14. Фадеева М.П. Утверждена Программа «Обеспечение безопасности потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства на 2006–2008 годы». *Российский следователь*. 2006. № 12. С. 6.
15. United States of America, Department of Justice, Office of the Inspector General, Audit Division, United States Marshals Service: Administration of the Witness Protection Security Program: Executive Summary (March 2005). P. 1.
16. Жертвы: право на защиту. Проблемы защиты прав потерпевших и свидетелей по уголовным преступлениям: доклад Межрегиональной правозащитной общественной организации «Сопrotивление». URL: <http://www.soprotivlenie.org/?id=3&cid=115&t=v> (дата звернення: 20.12.2018).